

Ing. Mirko Šušteršič

Ureditev zemljišč*

(kategorizacija in razmejitve)

Ako naj bi naslov, zlasti podnaslov, pomenil zgolj razvrstitev zemljišč po obstoječih kulturnih vrstah, je to izvršil pred tri četrt stoletja zemljiški kataster po zemljiški odvezi na Slovenskem, ko je postal kmet dejanski lastnik zemlje in so odpadli zadnji oklepi fevdalnega gospodarskega sistema. Kataster je registriral kulturne vrste zemljišč, kakor jih je dejansko našel v naravi. Vsako kulturno vrsto je razdelil v več kakovosti, to je donosnih razredov, kar je bila podlaga za tedanje obdavčenje zemlje in glavni namen katastra.

V hitrem razvoju gospodarstva na vseh poljih, ki je močno izpreminjalo kulturne vrste zemljišča, je pa kataster s svojo registracijo sprememb vedno bolj zaostajal. Zlasti so nastale velike neskladnosti katastra s stanjem v naravi pri gozdnih in travniških zemljiščih. To je razumljivo, ker med predpisom čistega donosa, torej obdavčenjem gozdnih in travniških zemljišč ni bilo občutne razlike. Zato za obdavčenca katastrska sprememba navadno praktično ni imela pomena, za državni fiskus pa tudi ne, saj je šla sprememba navadno v nižjo davčno stopnjo, v kulturo gozda.

Današnja ureditev zemljišč po kulturnih vrstah, po kategorijah, pa ima docela drug pomen in namen. V dobi novega gospodarskega sistema je ureditev zemljišč po kulturnih vrstah temeljna potreba planskega gospodarstva. Plansko gospodarstvo pa zahteva najracionalnejše izkoriščanje dobrin in torej tudi zemlje v produkcijske namene. To pomeni, da naj zemlja po svojih lastnostih in produkcijskih zmožnostih rabi tisti panogi gospodarstva, v kateri bo donasala skupnosti trajno največ dobrin. Za naše perspektivno gospodarstvo torej ni pomembno, kake vrste kultura je ravno sedaj in morda slučajno na kakem zemljišču, temveč ugotovitev, za kake vrste kulturo, to je za katero panogo produkcije je po svojih prirodnih pogojih najustreznejše, najracionalnejše, da bo vključeno v splošni perspektivni gospodarski plan najbolje rabilo določenim namenom. V tej smeri je razumeti kategorizacijo zemljišč, ki jo je postavil petletni gospodarski načrt v kmetijstvu in gozdarstvu. To pomeni, da danes določujemo vlogo in važnost zemljišča za najbolj ustrezno panogo gospodarstva ne glede na to, kako kulturo danes tam nahajamo. Mnogi gozdovi danes še stoje na tako imenovanih relativnih tleh. To so namreč tla, ki so sposobna

* Vse podatke je zbral in pri njihovi obdelavi sodeloval kmet. ref. Benedičič Val.

za višjo, donosnejšo kulturo, kakor so n. pr. vinograd, poljske rastline (žitarice, okopavine, industrijske rastline) ali za krmsko bazo (planinski pašniki), za ustvaritev sodobnih živinorejskih gospodarstev. So pa zopet tla, ki po svoji legi in zgradbi dopuščajo edino in najbolj racionalno izkoriščanje z gozdno kulturo. To so absolutno gozdna tla. In zlasti ta kategorizacija, ta razmejitev in ureditev zemljišč nam prvenstveno manjka za perspektivni plan našega gospodarstva.

Temeljna naloga je torej v tem, da končno razmejimo kmetijsko zemljišče od gozdnega zemljišča. Na prvi pogled je to dokaj preprosto. Če pa pogledamo v problem globlje in s potrebne široke perspektive, je to zamotano vprašanje. Meja med gozdom in kmetijsko zemljo (v to sodijo tudi pašniške površine) je prav za prav tvorila jedro stoletnih sporov fevdalne in veleposestniške dobe, ko se je tedanji kmet — tlačan boril za svoj obstanek, ki je v času primitivnega poljedelstva obstojal pretežno v živinoreji in v zvezi s to — v paši. Težišče »stare pravde« je bilo ravno v borbi za pašne pravice v gozdovih veleposestnikov, ki so zaradi večjih donosnosti gozdov na lesu, v starejših dobah pa zaradi boljšega in nemotenega fevdalnega lova, izrivali pašo iz gozdov in utesnjevali pašne pravice.

To temeljno vprašanje našega kmetijstva so države z individualnim kapitalističnim ustrojem stoletja zaman reševale. Šele danes v socialistični državi so dani pogoji za pravilno in pravično dosego »stare pravde«. Zato moramo poznati zgodovinski razvoj našega kmetijstva. Današnje stanje in delež raznih kulturnih vrst na slovenski zemlji je posledica mnogih zgodovinskih, političnih, gospodarskih in kulturnih vplivov, katerim je bila dežela izpostavljena. Vse to je dovedlo do specifične razdrobljenosti naše kmečke posesti, na katero so posebej in mnogokrat vplivali naravni pogoji, predvsem morfološki učinki tal. Zato so se kmečka gospodarstva pod nujno razmer razvijala v avtarkični smeri.

Za razumevanje sedanjega stanja in deleža kulturnih vrst ne smemo pustiti iz vida, da Slovenija leži na stičišču treh geoloških sestavov (Južne apneniške Alpe, Dinarsko gorje in Panonska nižina). Vsak teh sestavov ima svojstvene klimatske in geološke razmere, s svojstvenim rastlinskim in živalskim svetom. Vse to se med seboj prepleta in ustvarja na majhnih površinah naravnost presenetljive prehode. Na tem teritoriju se pa stikajo tudi glavne evropske narodnostne skupine, Slovani, Romani in Germani, na vzhodu tudi Madžari kot pripadniki mongolske narodnostne skupine. Čez Slovenijo vodijo tudi velike prirodne poti zlasti iz Panonije v Italijo, po katerih so se selila nomadska plemena na sončni jug in po katerih se je širil gospodarski in kulturni vpliv starega rimskega imperija.

Vsi ti in drugi vplivi so izoblikovali današnje stanje zemeljskih kultur. Naš Kras, z značilno geološko strukturo apnenca, je n. pr. v tesni zvezi z gospodarstvom Beneške republike, ko so se gozdovi divje izsekavali za pridobivanje kvalitetnega lesa za gradbo lagunskega mesta in brodovja s požiganjem pa se na široko uničevali zavaljo paše predvsem za drobnico. Zemlja brez zaščite gozda, izpostavljena naravnim vplivom (burja, močni nalivi), regeneracija gozda pa uničevana po številnih kozah, je temeljito spremenila svojo prvotno kulturno obliko v degradirano kategorijo krasa.

Neuravnovešeno vodno gospodarstvo v soški dolini je n. pr. posledica slabega stanja gozdov, ki so glavni regulator vodnega režima tega bazena.

V alpskem predelu Slovenije je problem planinske paše in proces degradacije tal posledica nepravilnega pašnega in gozdnega gospodarjenja bivšega gospodarskega sistema. Vpliv gojenja monokultur v gozdovih (čisti gozdovi enovrstnega drevja) se kaže v popuščanju plodnosti rastišč, v kisanju in zakraševanju tal, v enostranskem izčrpavanju rudninskih snovi itd. To gospodarstvo pa je bila zopet posledica nezadostne tedanje prirodoslovne znanosti, mnogokrat pa posledica gospodarskih špekulacij. Ko se je nekaj pozneje jela razvijati napredna lesna industrija in je cena lesu občutno porasla, so veleposestniki svoje prostrane gozdove, ki so ležali pretežno v višjih planinskih legah, sekali na velikih površinah v golo. Te površine so ostale večkrat nepogozdovane, oziroma je umetna pomladitev odrekla. Če pa je uspela, so bili čisti smrekovi nasadi tam, kjer je bil prej mešani gozd, ki je prej stoletja ohranjal plodnost tal. Posledica takih gospodarskih prijemov so bila poleg degradacij tal povečana hudo-urniška področja, nastajanje novih ter uničenje mnogih plodnih predelov na vznožjih in v dolinah. Nastajajoča kapitalistična lesna industrija pa tudi veleposestniki so izkoriščali gospodarsko stisko gorskih kmetij, ki so za sramotne denarje prehajale v nekmečke roke. Veleposestva in industrija, ki je tako ustvarjala nova veleposestva, pa so kmetijska zemljišča pretežno pogozdovala oziroma pustila, da jih je prerastel gozd. S tem se je krčila krmska baza in spori za pašo med zemljiško veleposestjo in kmeti so postajali vedno ostrejši. Večina gozdnih zemljišč je bila namreč obremenjena s pašnimi pravicami dolinskih kmetij. Kot posledica takih gospodarskih razmer je bilo nazadovanje živinoreje in s tem tudi opuščanje rednega planšarstva. Živinorejci so si glede planinske paše deloma pomagali s tem, da so svoje skupne gozdove ob gozdni meji krčili in požigali. Tako se je sčasoma naravna gozdna meja pomaknila za 200—300 metrov navzdol. Kot posledica tega pa so bili v mnogih predelih erozijski pojavi, ki so hkrati vplivali negativno na niže ležeče gozdove in pašnike. Velik del teh področij, ki je na apnenčasti podlagi, se je začel zakraševati in ta proces še do danes ni ustavljen.

Pestra razdrobljenost zemljiške posesti našega kmeta je posledica liberalno individualističnega gospodarskega sistema. To je bilo za gospodarstvo dežele, pokrajine neustrezno, stihijsko gospodarstvo. Zato je bil kmet prisiljen ne glede na rentabilnost in na prirodne pogoje svojih zemljišč, da je pridobival čim več in čim raznovrstnejše dobrine, potrebne za vsakdanje življenje. Tako so morale nastajati številne majhne kmetijske avtarkije. Zemlja se je zaradi tega še močneje izčrpavala, ker so morale vse ostale kulture prispevati k rodovitnosti poljedelske zemlje. Šele v zadnjih letih predaprilske Jugoslavije se je to stanje nekoliko spremenilo v spoznanju, da je v našem kmetijstvu živinoreja temeljna gospodarska panoga, in je bilo, kakor bomo kasneje videli, tudi nekaj orne zemlje spremenjene v stalne travnike. Sicer se je pa naša drobna, tako izoblikovana zemljiška posest z raznimi kulturami že zelo ustalila in se, prepletena z mejami in ogradami ter zavarovana z grmovjem in drevjem, tudi uspešno ustavlja eroziji.

Zaradi naraščanja prebivalstva, življenjskega standarda in s tem kulturnih potreb, se stalno krči površina kulturne zemlje (komunikacije, tovarne, nova naselja itd.).

Za primerjavo razmerja površine posameznih dežel z njihovim prebivalstvom navajamo, da pride na enega prebivalca (po refer. dr. Vovka):

1. skupne površine (kopnine)

na vsej zemlji	6,25 ha
v ZSSR	12,00 „
v USA	6,00 „
v Evropi brez ZSSR	1,35 „
v Jugoslaviji	1,50 „
v Sloveniji	1,43 „

2. orne zemlje

v ZSSR	1,40 ha
v Indiji (vsa)	0,45 „
v USA	1,00 „
v Nemčiji (predvojni)	0,35 „
v Franciji	0,54 „
v Španiji	0,82 „
v Italiji	0,36 „
v Japonski	0,09 „
v Grčiji	0,38 „
v Jugoslaviji	0,47 „
v Sloveniji	0,20 „

Statistični podatki nam povedo, da pride danes na zemlji na vsakega prebivalca približno 0,75 ha obdelane zemlje, v Jugoslaviji 0,47 ha in v Sloveniji 0,20 ha. Za Jugoslavijo so vzeti statistični podatki iz leta 1939, za Slovenijo pa najnovejši podatki iz leta 1948. Z ozirom na planske naloge, ki jih mora izpolniti Slovenija, nas najbolj zanimajo izpremembe površin po posameznih kulturnih vrstah v zadnjih letih v Sloveniji. Še statistika iz leta 1949 izkazuje za Slovenijo (področje bivše Dravske banovine) cca 315.000 ha orne zemlje. Zadnji statistični podatki pa navajajo za vso Slovenijo, ki se je s priključenim Primorjem povečala skupno na cca 423.000 ha, le še okroglo 283.000 ha orne zemlje, torej za cca 32.000 ha manj kakor na manjšem predvojnem področju Slovenije. Ako primerjamo zadnje statistične podatke za Slovenijo na področju bivše Dravske banovine s predvojnimi podatki za isto področje, vidimo, da se je zmanjšala površina:

orne zemlje	od 314.296 ha na 257.223 ha za 57.073 ha t. j. 18,1 %
sadovnjakov	od 22.029 ha na 17.933 ha za 4.096 ha t. j. 18,6 %
vinogradov	od 26.355 ha na 20.191 ha za 6.164 ha t. j. 23,2 %
Skupaj	od 362.680 ha na 295.347 ha za 67.333 ha t. j. 18,6 %

Nasprotno pa se je istočasno povečala površina:

travnikov	od 255.270 ha na 272.004 ha za 16.734 ha t. j. 6,6 %
pašnikov	od 193.484 ha na 207.350 ha za 13.866 ha t. j. 7,35 %
gozdov	od 676.374 ha na 688.632 ha za 12.258 ha t. j. 1,8 %
nepl. zemljišč	od 71.541 ha na 91.307 ha za 19.766 ha t. j. 27,6 %
Skupaj	od 1.196.669 ha na 1.259.293 ha za 62.624 ha t. j. 5,23 %

Zgornji podatki so v toliko pomanjkljivi, v kolikor je del področja predvojne Slovenije pri Rakeku in Cerknici priključen Okrajnemu ljudskemu odboru Postojna, kar pa na stvari ne spremeni mnogo. Vsekakor so podatki o orni zemlji precej točni, kar je ugotovila tudi kontrola na terenu.

Že zgoraj je omenjeno, da je bil del njiv spremenjen v stalne travnike že pred vojno. To pa iz predvojnih katastrskih podatkov ni razvidno, ker kmetje v katastru teh sprememb kulture niso izvedli iz razloga, ki sem ga tudi že navedel. Preseneti nas veliko povečanje površine neplodne zemlje za okroglo 20.000 ha, t. j. cca 28%, kar gre na račun močno razširjene mreže komunikacij, gradnje industrijskih in drugih objektov ter večanja mest in naselij. Razumljivo je povečanje gozdov za nekaj nad 12.000 ha, t. j. 1,8 %, ker so gozdovi po svoji naravi najbolj ofenzivna kultura. Vprašanje pa je, v koliko je točno povečanje površine pašnikov, posebno privatnih, ki iz statistike same niso razvidni. Prvi primeri s terena kažejo, da se je velik del privatnih pašnikov že spremenil v gozd, tam kjer je bila zemlja boljša pa v senožet oziroma travnik, tako da ta kmetijska kulturna vrsta, v kolikor je v privatni posesti, polagoma izginja. So predvsem še večje površine skupnih pašnikov prejšnjih agrarnih skupnosti, sedaj last obče ljudske imovine. Tudi dosedanja rezultata gozdno-taksacijskih del, ki jih načrtno vrši resorno ministrstvo po vsej Sloveniji, potrjujejo, da se je gozd v zadnjih desetletjih ponekod znatno razširil.

Iz zgornjih podatkov in primerjav vidimo, da živimo v dobi, ko bo na splošno jelo vedno bolj primanjkovati zemlje za poljedelsko kulturo. Jugoslavija se je v svetu često omenjala kot bogata žitorodna država. Če pa pomislimo, da pride v Jugoslaviji na enega prebivalca samo 0,47 ha orne zemlje, v gosto naseljeni Italiji pa 0,36 ha in predvojni Nemčiji 0,35 ha, vidimo, da se hitro bližamo razmerju površine orne zemlje nasproti prebivalstvu v omenjenih državah. Če vzamemo, da se bo prebivalstvo v Jugoslaviji množilo v predvojnem tempu, bomo že v dobrih 20 letih, t. j. leta 1970., dosegli okrog 20 milijonov prebivalstva in bo pri orni površini 7,520.000 ha po statistiki iz leta 1939 odpadlo na enega prebivalca le še cca 0,37 ha. Še veliko bolj pereče pa postaja vprašanje orne zemlje v Sloveniji, kjer se že pri današnji površini orne zemlje 0,20 ha na enega prebivalca približujemo razmerju orne površine nasproti prebivalstvu v najboljлюдenejših državah na svetu.

Zato nujno sledi, da moramo z zemljo kot proizvodnim sredstvom vseh dobrin načrtno gospodariti, da bomo mogli čim bolj izkoristiti njen plodnostni potencial. Dalje moramo površine za potrebe industrije, vojske, športa itd. res načrtno izbirati, da bomo določili gradnjo raznih objektov, ki niso nujno navezani na bližino mest in ki ne stavljajo v pogledu lokacije posebnih zahtev, na manj plodnih, po možnosti neplodnih zemljiščih. Pred nami so velike planske naloge, kakor industrializacija, elektrifikacija, reorganizacija kmetijstva itd. Vso problematiko, ki se pojavlja v zvezi z izvajanjem teh nalog, je treba reševati kompleksno in tako, da je pri tem izguba kulturnih tal čim manjša. V zvezi z vsem tem je ena naših osnovnih nalog tudi ta, ki je podana v naslovu.

Pod »kategorizacijo zemljišč«, kakor že rečeno, razumemo delo, ki je potrebno, da se posamezna zemljišča kategorizirajo — razvrstijo in uredijo po njih prirodnih pogojih in lastnostih za posamezne gospodarske panoge.

Kategorizacija zemljišč bo posredno vplivala tudi na površinsko preobrazbo naše zemlje. Ker se pa spremembe te vrste vrše navadno za daljšo dobo, je nujno, da se vrše načrtno z izkoriščanjem izsledkov sodobne znanosti.

Za kategorizacijo zemljišč, za to veliko in važno delo, je postavljena posebna medministrska »Komisija za ureditev zemljišč«. V komisiji so zastopani znanstveni instituti, univerza ter operativni in planski sektorji obeh resorov, kmetijskega in gozdarskega. Potreba po sestavi te komisije se je pokazala v zvezi z nalogami petletnega plana v živinoreji, ki je delno zveznega značaja, dalje v zvezi z določili zakona o agrarnih skupnostih in tudi z določili splošnega zakona o gozdovih, ki določa v čl. 5, odstavek 4., ureditev vseh gozdov in s tem tudi razmejitve med gozdnimi zemljišči in zemljišči drugih kulturnih vrst. Z zakonom o agrarnih skupnostih je položen temelj za ureditev pašništva v Sloveniji, ki je pogoj za vzrejo plemenske živine. Ta zakon določa v glavnem, da naj pride po možnosti do paše vsa živina, ki to pašo potrebuje, dalje da se gospodarstva na skupnih zemljiščih uredi načrtno, tako da se pri tem zaščitijo tla pred degradacijo in erozijo, ter da se zemljišča izkoriščajo na način, ki donaša največjo gospodarsko korist. Z ozirom na opisane razmere pašništva oziroma planšarstva, na določila zakona o agrarnih skupnostih in splošnega zakona o gozdovih je jasno, da bomo mogli zadostiti namenu zakonov le na ta način, če se zemljišča kategorizirajo za posamezne gospodarske panoge po objektivnih naravnih pogojih ne glede na današnje kulturno stanje. Zaradi pretežno apneničaste sestave naših planin nimamo pravih višinskih pašnikov nad naravno gozdno mejo. Paša se vrši pretežno v gozdni coni in je zato nujno, da sodelujeta pri urejanju pašništva in torej tudi pri kategorizaciji zemljišč oba resora, kmetijski in gozdarski. Prvotni namen komisije je bil urejanje izključno pašniškega problema, ki se je pojavil kot prvi in najbolj pereč. Že takoj po prvih posvetih komisije pa se je pokazalo, da je potrebno zasnovati delo komisije na širši osnovi, ker se dnevno pojavljajo vprašanja podobne prirode, ki jih je mogoče urediti le v tesnem sodelovanju kmetijstva in gozdarstva. Tako je nastalo ime »Komisija za ureditev zemljišč« in je »kategorizacija zemljišč« samo ena izmed osnovnih nalog, ki jih ta komisija vrši. Doslej je komisija izdelala idejne smernice za razmejitve gozdnih in kmetijskih zemljišč in navodila za praktično delo terenskim ekipam komisije v planinskih predelih. V osnovnih smernicah so zajeti odločujoči principi, ki jih mora upoštevati komisija pri svojem delu, da se ne bi porušilo ravnovesje v življenju prirode. Upoštevati mora pogoje za ureditev vodnega režima, za pravilno vodno gospodarstvo, za preprečevanje in zaustavljanje erozije, degradacije tal itd. V »Navodilih« za praktično delo pa je vodilna misel podana v uvodu, ki se glasi: »Naloga področnih komisij je, kategorizirati zemljišča po njih naravnih pogojih ne glede na obstoječe stanje kultur in to kategoriziranje kot osnovo za planiranje kartografsko izvesti.« V ostalem so v »Navodilih« postavljena tale načela: Gozd v vseh oblikah (visok, nizek, ruševje), zmanjšuje vpliv klimatskih ekstremov in s tem ščiti produktivnost tal; načelno je stremeti za popolno ločitev gozda in paše, upoštevati je različnost odnosov med gozdom in pašo v raznih legah (gozdna cona pod gozdno mejo, pas gozdne meje — bojna cona — in nad gozdno mejo); dalje morfološke, geološke, hidrološke, pedološke in fitosociološke činitelje, varstvo pašnikov in gozdov pred ujmami (vetrom) ter prirodne zanimivosti, slikovitosti in lepote. Posebna

pozornost je posvečena zaznamovanju vodnih izvirov, hudourniških naplavin, melišč, mest, ogroženih po zemeljskih usadih in krajev, kjer se pojavlja zakraševanje, zaprodovanje. Dalje je predvideno, da se zemljišča kategorizirajo v šest osnovnih kategorij, in sicer:

1. čisti pašnik — v karti in kategorizacijskem obrazcu označiti z »A«, v karti vrisati rumeno;

2. gozdnat pašnik, zarast do 0,4 — v karti in kategorizacijskem obrazcu označiti z »B«, v karti vrisati rumeno, zeleno črtano;

3. pašne jase v sklenjenem gozdu — v karti in kategorizacijskem obrazcu označiti s »C«, v karti vrisati rumeno. S »C« je označiti tudi gozdove, ki pri obstoječem stanju nudijo zasilno pašo, ki je samo prehodnega značaja in bo pri končni ureditvi paše odpadla; v karti vrisati zeleno, rumeno črtano;

4. čisti pašnik nad gozdno mejo — v karti in kategorizacijskem obrazcu označiti z »a«, v karti vrisati rumeno. Na teh pašnikih raste le še posamezno drevje in ruševje (grmičje), odnosno so brez vsake drevesne zarasti. Pri teh pašnikih je treba oceniti v odstotkih, koliko od celotne površine je neplodne zemlje, porastle z ruševjem ali drugim grmičjem;

5. gozd — v karti in kategorizacijskem obrazcu označiti z »D«, v karti vrisati zeleno;

6. senožeti oziroma košenice — v karti in kategorizacijskem obrazcu označiti s »K«, v karti vrisati rumeno. To so košenice v tako strmih legah, da ne pridejo v poštev za pašo goveje živine zaradi nevarnosti uničenja ruše. Možna je samo pašna drobnice, navadno jeseni.

Komisija je po zgornjih načelih in navodilih v letu 1948 kategorizirala planinska zemljišča na področju triglavskega in zemljišča na področju kočevsko-ribniškega gospodarstva, v skupni površini cca 130.000 ha. Sedaj pregledujejo te elaborate, ki vsebujejo terenske karte 1:25.000 s priloženimi opisi teh terenov na posebnih obrazcih, strokovnjaki vseh panog, ki so udeleženi pri reševanju tega problema. Po končanem pregledu elaboratov, z morebitnimi spremembami in dopolnili, se bo začelo načrtno urejanje gospodarstva, predvsem pašništva in gozdarstva v kategoriziranih predelih. To urejanje bo vršila s sodelovanjem krajevnih oblasti sporazumno operativna obeh resorov, in sicer v mejah možnosti, ki jih bo pokazal končni rezultat kategorizacije, v okviru planskih nalog in po navodilih, ki jih bosta dajala oba instituta.

Temelj za vse delo je pa komisija dala v »Idejnih smernicah za kategorizacijo zemljišč«, ki se glase:

»Pri kategorizaciji proizvodnih zemljišč naj se upoštevajo tele vodilne misli:

Tla so nenadomestljivo osnovno proizvodno sredstvo. Velik del snovi, ki so neobhodne za naše življenje in ki se z ničemer ne dajo nadomestiti, moremo pridobivati edino na proizvodnih zemljiških površinah.

Razpoložljive proizvodne površine so omejene in se neprestano zmanjšujejo absolutno in relativno.

Absolutno se površine zmanjšujejo:

a) zaradi izgub po eroziji in zakraševanju,

b) zaradi uporabe v namene, ki ne rabijo kmetijski ali gozdni proizvodnji (n. pr. urbanizem, komunikacije itd.).

Relativno se površine zmanjšujejo zaradi naraščanja prebivalstva in njegovih potreb.

V jugoslovanskih, posebej še v slovenskih razmerah je dosežena že tolikšna utesnitev med številom prebivalstva in razpoložljivim zemljiškim fondom, da so potrebni vsi napor, da ne bo pomanjkanje proizvodnih površin v najkrajšem času postalo usodna zavora pri organizaciji narodovega življenja in njegovega gospodarstva. Ta dejstva nam narekujejo najbolj varčno in razsodno razpolaganje s proizvodnimi površinami. Zato naj se pri kategorizaciji zemljišč in pri njihovem razvrščanju v proizvodne skupine upoštevajo vse pridobitve sodobne znanosti. Predvsem naj se pri tem delu izkoriščajo vse pridobitve pedologije, fitosociologije in ekologije ter biološko-tehničnih ved — agronomije in forestike. Odločanje o usodi proizvodnih površin ne more in ne sme biti še nadalje prepuščeno naključju ali kaotičnemu gospodarjenju. Usoda naroda je preveč tesno zvezana z usodo proizvodnih površin, da bi smeli še nadalje dopuščati gospodarjenje s proizvodnimi površinami, ki ni znanstveno utemeljeno in opravičljivo.

Na podlagi navedenih vodilnih misli se je pri kategorizaciji zemljišč in njihovi razmejitvi ravnati po teh-le smernicah:

1. Razmejitev gozdne in kmetijske površine naj velja za del splošne ureditve pokrajine, pri čemer morajo biti sorazmerno upoštevani vsi prirodni in ekonomski momenti celotnega teritorija, ki je z razmejitvijo direktno ali indirektno prizadet.

2. Določi naj se uporaba posameznih površin le na splošno v »kmetijske« in »gozdne«. Le v posameznih primerih, kjer to zahtevajo naravni pogoji, posebno pa varstveni oziri, naj se že ob razmejitvi tudi поблиže določi, kateremu gozdarskemu ali kmetijskemu namenu naj površine rabijo (n. pr. varovalni gozd, grmišče, log, travišče, pašnik itd.).

3. Klasifikacija naj se izvaja strogo po principu prirodne uporabe površin. Trenutni ekonomski in socialni oziri ne smejo pri tem odločati. Samo prirodni principi uporabe imajo perspektivni značaj in samo ti so torej odločilni.

4. Prirodni princip uporabe zemljišč mora upoštevati ohranitev ravnotežja v naravi. Tla morajo ostati ohranjena v svoji polni proizvodni sili; njihova proizvodna zmogljivost se ne sme zmanjšati, marveč naj se ustvarjajo pogoji za povečevanje proizvodne zmogljivosti. Zato naj se pri kategorizaciji zemljišč s primernimi ukrepi zaščitijo vsi elementi, ki vzdržujejo harmonično ravnovesje, posebno pa naj se zavaruje prirodno rastlinstvo in živalstvo.

5. Pri kategorizaciji zemljišč naj se v polni meri upošteva zaščita tal pred erozijo, ki izvira iz nepravilne uporabe površin. Posebna pozornost naj se posveča varovalnim gozdovom in pogozditvam v varstvene namene.

Uporaba tal, ki bi imela za posledico nastanek ali povečanje erozije, se mora v načelu zavrniti.

6. Ekonomski princip uporabe in izkoriščanja površin mora biti v skladu s prirodnim principom uporabe, ohranitve in izboljšanja proizvodnosti površin.«

Komisijo za ureditev zemljišč je priklicala v življenje nujna potreba načrtnega urejanja perečega problema pašništva. Pobudo sta dala Gozdarski inštitut Slovenije in Kmetijski znanstveni zavod že aprila 1947, ko se je pojavilo vprašanje kompetence za upravo planinskih pašnikov, ki leže

pretežno v območju gozdov. Zvezno ministrstvo za gozdarstvo je na posebni konferenci dne 22./23. novembra 1948 v Beogradu, katere so se udeležile po svojih strokovnjakih vse ljudske republike Jugoslavije, postavilo načelo kategorizacije zemljišč in ureditve zlasti pašništva v vsej FLRJ po enotnih vidikih. Kot osnova za ta načela in sistem dela so rabila navodila in način izvajanja, kakršna so bila uvedena v LR Sloveniji.

Delo, ki ga vrši Komisija za ureditev zemljišč, pa ni pomembno in važno samo za razmejitev gozda in pašnikov. S kategorizacijo zemljišč se ustvarjajo tudi že neki osnovni elementi, ki so potrebni za kompleksno načrtovanje in urejanje raznih gospodarskih panog v obsegu večjih okolišev oziroma pokrajin. Zato bo delo komisije vedno in tem bolj pridobivalo na vrednosti in pomembnosti, čim bolj se bo uveljavljalo načrtovanje v našem gospodarstvu.

ЗЕМЛЕУСТРОЙСТВО В РЕСПУБЛИКЕ СЛОВЕНИИ (Содержание)

Землеустройство значит распределение земель по их природным способностям для разных культур. При плановом хозяйстве надо доделывать земли тем хозяйственным отраслям, которые будут приносить своим использованием самые большие и непревзойденные доходы.

Для Народной Республики Словении как аграрно пассивной земли, где население в своем большинстве земледельческое решение крестьянского вопроса имеет очень важное значение. При этом надо иметь в виду, что в этой перенаселенной стране из всех земледельческих отраслей скотоводство наиболее развито. В Народной Республике Словении приходится на одного жителя только 0,20 ха пахотной земли (в Югославии 0,47 ха) а леса 0,66 ха. Принимая во внимание большую раздробленность крестьянских земельных владений, это соотношение весьма показательно для хозяйственного равновесия этих мелко-крестьянских поместий.

Ради такой характерной хозяйственной структуры земледельческих отношений необходимо перспективное разрешение вопроса скотоводства путем определения кормовой базы и пастбищ. С пастбищем непосредственно связан лес, прежде всего крестьянский лес, составляющей 70% всех лесов, которые особенно в альпийских пределах почти без исключения обременены пастбищем. Из-за этого для перспективного и рационального землеустройства первостепенную важность имеет разграничение между лесной и без лесной поверхностями и то так, что бы лес мог быть всецело возвращен своему главному хозяйственному назначению.

Ради разрешения этой задачи была образована специальная комиссия по землеустройству. Эта комиссия выработала для решения поставленных задач следующие идейные основания:

1. Разграничение междулесной и земледельческой площадей надо рассматривать как часть общего землеустройства, причем надо принять во внимание все природные и экономические моменты на целой территории, которые этим размежеванием затронуты, было посредством или непосредственным образом.

2. При обозначении отдельных поверхностей употреблять лишь общие названия: «земледельческие» и «лесные». Лишь в отдельных случаях, где это требуют природные условия, особенно ради охранных свойств, надо уже при разграничении подробнее назначить для которой лесной или земледельческой цели должны будут служить эти площади (например охранный лес, кустарник, роща, газон, пастбище и т. д.).

3. Классификацию надо проводить строго по принципу природного использования поверхностей. Временный характер известных экономических и социальных отношений при этом не должен иметь решающее значение. Надо принимать во внимание только природные принципы применения данной площади в перспективном отношении и только эти принципы должны быть решающими.

4. Природный принцип использования поверхностей должен принимать во внимание сохранение равновесия в природе. Почва должна быть сохранена в своей полной производительной силе; ее производительность не только не должна быть уменьшена, но надо стараться создать такие условия при которых ее производительность будет увеличена. Для того надо при землеустройстве подходящими мерами защитить все элементы условия гармонического равновесия, особенно надо охранить растительный и животный мир.

5. При распределении участков надо в полной мере принимать во внимание защиту почвы от эрозии, происходящей от неправильного использования поверхностей. Особенное внимание надо посвящать охраняемым лесам и насаждениям с защитной целью.

6. Экономический принцип употребления и использования поверхностей должен быть согласован с природным принципом употребления, сохранения и улучшения производительности поверхностей.

В работах комиссии участвуют также университет и научные институты с учеными тех отраслей, которые затрагивают вышеупомянутый вопрос. Для работы на территории установлены экипажи специалистов по лесным и сельскохозяйственным вопросам, которые вместе с геометрами зарисовывают в карты и вносят в соответствующие образцы, категории отдельных участков согласно общим руководствам. Эти руководства устанавливают следующие основные категории участков:

1. Чистое пастбище — на карте и в образце обозначиться с буквой «А» а на карте зарисовывать желтым цветом.

2. **Облестенное пастбище** (покрытое до 0,4) на карте и в образце категорий обозначить буквой «В», на карте зарисовывать желтым с зелеными черточками.

3. **Прогали в иначе густом лесу**, на карте и в образце для категорий обозначить буквой «С», на карте зарисовать желтым. Буквой «С» надо обозначать также леса, где еще при существующих условиях следует позволить пасение скота, но которое имеет только временный характер и отпадет при заключительном землеустройстве. На карте зарисовать зеленым с желтыми черточками.

4. **Чистое пастбище над верхней чертой леса**, на карте и образце для категорий обозначить буквой «а», на карте зарисовать желтым. На этих пастбищах растут лишь одиночные деревья и кустарник. На этих пастбищах надо оценить в процентах, сколько от общей площади приходится на бесплодную землю и на обросшую кустарником.

5. **Лес**, на карте и в образце категорий обозначить буквой «Д» на карте зарисовать зеленым.

6. **Луга или сенокосные луга**, на карте и в образце для категорий обозначить буквой «К», на карте зарисовать желтым. Это те сенокосные луга на крутых откосах которые не пригодны для выгона скота из за опасности уничтожения газона. Можно позволить выгон мелкого скота и то обычно осенью.

Так составленный ситуационный элаборат будут рассматривать на месте ученые других заинтересованных отраслей (геологи, педологи, фитосоциологи и т. д.), чтобы потом Комиссия по землеустройству решила окончательно вопрос разграничения.

Работу Комиссия начала в 1948 году и закончит ее по плану во второй пятилетке.

При этой категоризации земель разрабатываются также и основные элементы для комплексного планирования и устройства разных хозяйственных отраслей в пределах целых реонах и областей.

THE ARRANGEMENT OF LAND IN THE PEOPLE'S REPUBLIC OF SLOVENIA (Summary)

Arrangement of land means the classification of land according to its natural capacities for various kinds of cultures. In other words, for a planned economy the lands are to be allotted to those economic branches which will obtain the largest and lasting yields. For the People's Republic of Slovenia, a rurally passive country, yet an agrarian one according to the occupation of her population it is of essential importance to solve the agrarian problem. Here we must have in view that for this country which is rurally

overpopulated cattle-breeding is the most important of all branches. In the People's Republic of Slovenia there fall to one inhabitant only 0,20 hectares of arable land (in Yugoslavia 0,47 hectares), but 0,66 hectares of wood, which is with regard to the fact that almost all estates in the country are small farms, usually decisive for the economic equilibrium of the farms.

On account of this peculiar economic structure in agriculture the perspective solution of the problem of stock-farming with securing the necessary fodder base and especially pasture is of fundamental importance. In close connection with the pastures is the wood, particularly the farmer's wood, amounting to 70 % of all woods, which are especially in Alpine areas almost without exception encumbered with pasture. For a perspective and rational economy in agriculture the delimitation between wooded land and nonwooded land is, therefore, of primary importance, so as to return the wood to as great an extent as possible to its main economic purposes.

For the solution of this task a special commission for the arranging of land has been set up which has laid down for the solving of these problems the following guiding ideas:

1. The delimitation of wooded and farm land should be considered as part of the general arrangement of the country, taking into proportionate consideration all the natural and economic factors of the entire territory concerned with the delimitation in a direct or indirect way.

2. The use of the single areas should be determined only in general as »Farm« or »Forest«. Only in single instances where natural conditions demand it and especially protective reasons, it should be nearer stated when delimitating to which forest or farm purpose the areas ought to serve (e. g. protective wood, shrubbery, grove, meadow, pasture, etc.)

3. The classification should be carried out in strict accordance with the natural use of the area. Thereby momentary economic and social regards must not be decisive. Only the natural principles of use are perspective, consequently they only are decisive.

4. The natural principle of the use of land must take into consideration the maintenance of the equilibrium in nature. The soil must be kept in its full productiveness; its productive capacity must not be decreased, on the contrary, conditions must be created so as to increase the productive capacity. Therefore adequate measures must be taken when putting lands into categories to protect all the elements maintaining harmonious equilibrium, and especially to protect the natural flora and fauna.

5. When putting lands into categories the protection of the soil from erosion, the result of an incorrect use of the land must be regarded to a full extent. Special attention must be paid to protective woods and afforestations for protective purposes.

6. The economic principle of the use and the exploitation of land must be in conformity with the natural principle of the use, the preservation, and improvement of the productivity of land.

In this commission are taking part the University and Scientific Institutes with experts from all branches concerned with the solution of these problems. For work on the spot groups are appointed composed of forest and farm experts and geometers who are drawing in maps according to uniform instructions and putting down on special forms the single categories of the land. The instructions set up these basic categories of the lands:

1. Cleared pasture — to be marked »A« on map and category form, drawn yellow in map.

2. Wooded pasture, wooded to 0,4 — to be marked »B« on map and category form, drawn yellow, striped green in map.

3. Pasture glades in continuous wood — to be marked »C« on map and category form, drawn yellow in map. To be marked »C« also woods that in the present situation offer emergency pasture, this being only transitory and to be abandoned when pasture is definitively arranged; in map drawn green, striped yellow.

4. Cleared pasture above boundary of forest. To be marked »a« in map and category form, drawn yellow in map. These pastures are only grown sporadically with trees and dwarf-trees (shrubs) or are without any growth as regards trees. With these pastures it must be estimated in percentage how much of the entire area is barren land, grown with dwarf-trees or other shrubbery.

5. Forest — to be marked »D« in map and category form, drawn green in map.

6. Meadows in inclined positions — to be marked »K« in map and category form, drawn yellow in map. These are meadows in such steep positions that they do not come into account as pasture for cattle owing to danger of destroying turf. Pasture is possible only for sheep, usually in autumn.

The plan of site worked out in this way is examined on the spot by experts of other branches concerned (geologists, pedologists, hydrologists, phytosociologists, etc.) whereupon the Commission for the Arranging of Land decides on the definitive delimitation.

The commission have begun their work in 1948 and according to plan are to finish it in the second Five Year Plan.

By the dividing up into categories basic elements are being created for a complex planning and for the arranging of various economic branches within the limits of large areas and regions.